

Аннотація

Коросташова Т. А. Доктрина ступенчатого суцностного видового деления правонарушений. – Стаття.

Изложено ступенчатое суцностное видовое деление правонарушений. Предложены редакции статей Антикриминального кодекса Украины и Административного кодекса Украины о криминальном и административном правонарушении.

Ключевые слова: макроправонарушение, преступление, парапреступление, квазипреступление, квазипарапреступление, паранесчастный случай, несчастный случай, миниправонарушение, проступок, парапроступок, квазипроступок, квазипарапроступок, параказус, казус

Summary

Korostashova T. A. The doctrine of the step essential specific division of the offenses. – Article.

The step essential specific division of the offenses set out. Proposed wording the Articles of the Anticriminal Code and of the Administrative Code of Ukraine about the criminal and the administrative offenses.

Keywords: makrooffenses, crime, paracrime, quasicrime, quasiparacrime, paraaccident case, accident case, minioffenses, misdemeanour, paramisdemeanour, kvazimisdemeanour, quasimisdemeanour, paraincident, incident.

УДК 340.155.2 : 334.7: 347.19

В. С. Макарчук,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри історії держави і
права Навчально-наукового
інституту права та психології
Національного університету
«Львівська політехніка»

Л. Я. Коритко,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри теорії та історії
держави і права
Івано-Франківського факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ХАРАКТЕРИСТИКА АВСТРІЙСЬКОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ХІХ - ПОЧ. ХХ СТ.

Постановка проблеми. Як відомо, з 1772–75 по 1918 роки західні українські землі входили до складу Австрійської (Австро-Угорської з 1867 року) імперії. Східна Галичина і Буковина на час приєднання до Австрійської монархії перебували в стані економічного занепаду. Від кінця XVIII ст. австрійською владою на цих землях створювалися певні умови для піднесення народного господарства.

У зв'язку з розвитком товарного виробництва і товарно-грошових відносин, що мали місце після революції 1848–1849 років, назріла потреба в законодавчому регулюванні господарських відносин. Вона також зумовлювалася зростанням міського населення, розширенням внутрішнього ринку, виникненням нових капіталістичних підприємств. Наприкінці ХІХ ст. на західноукраїнські землі широким потоком ринув закордонний капітал (австрійський, німецький, англійський, французький та ін.), який створював великі компанії, опановував цілими галузями промисловості, гуртовою торгівлею, банками. Провідними галузями стали нафтодобувна промисловість, деревообробна галузь та харчова промисловість. В цей же час посилювався вплив банків. У 70-х роках ХІХ ст. на західноукраїнських землях почався кооперативний рух. Для покращення життя населення, особливо сільського, при «Просвіті» стали створюватися ощадні каси, крамниці, кредитні товариства.

Західноукраїнські землі підтримували торгівлю з великими європейськими містами. Галичина і Буковина поглиблювали традиційну торгівлю з Польщею, торговельні зв'язки із Чехією, Моравією, Угорщиною, Сілезією, західними австрійськими провінціями.

Економічний розвиток краю впливав на стан освіти, культурний поступ коронних країв, політичне пробудження населення.

Зазначимо, що приблизно в ці ж роки в інших європейських країнах були прийняті закони, що регулювали діяльність суб'єктів господарювання. Це, зокрема, англійські Акти про компанії 1856, 1857 і 1867 років. У Франції в 1856 році виданий Закон про командитні компанії, його норми були вдосконалені наступними законами 1863 та 1867 років.

Дані обставини спонукають до наукового аналізу австрійського законодавства, зокрема того, що регулювало господарські відносини.

Ступінь наукової розробки проблеми. Українські історики та правники в своїх дослідженнях в основному вивчали державний лад, діяльність законодавчих, виконавчих та судових органів, виборче право, еміграційні процеси. Власне вони були предметом наукових досліджень В. С. Кульчицького, Б. Й. Тищика, І. Й. Бойка, О. В. Кондратюка, Г. В. Чайки, І. С. Монолатія, О. І. Мікули, І. Ю. Настасяк, Р. В. Петріва, О. М. Шиби, М. В. Кугутяка та інших.

Зазначимо, що австрійське законодавство досить ґрунтовно опрацював М. В. Никифорак. Він уперше здійснив системний аналіз історії державного ладу і права на Буковині в період її перебування в складі Австрії та Австро-Угорщини. Науковець охарактеризував джерела права, які діяли на Буковині протягом 1774–1918 рр. Р. В. Петрів розглянув розвиток капіталістичного ладу та правове регулювання цього процесу на західноукраїнських землях Галичини, Буковини, Закарпаття в роботі «Генезис капіталізму в містах Східної Галичини в кінці XVIII – першій половині XIX ст. (1772–1850)». Але, вивченню тогочасного австрійського господарського законодавства належної уваги науковцями не було приділено.

Постановка завдання. Так як, австрійське господарське законодавство XIX – початку XX століття на сьогоднішній день ще є недостатньо дослідженим, мета пропонованої статті – аналіз джерел австрійського господарського законодавства та відносин, які ним регулювалися.

Серед завдань виділимо наступні:

- вивчення нормативно-правових актів, що регулювали господарські відносини в Австрійській імперії;
- класифікація австрійського господарського законодавства ХІХ – початку ХХ століття;
- дослідження еволюції австрійського господарського законодавства ХІХ – початку ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. У ХVІІІ – ХІХ ст. міське право в Польщі, Україні, Чехії, Угорщині, інших регіонах Центральної та Східної Європи стало витіснятися новим єдиним законодавством Австрійської та Російської імперій і, зрештою, на середину ХІХ ст. було практично скасоване [1, с. 113].

Основним джерелом права на західноукраїнських землях стало австрійське законодавство: цивільне, кримінальне, цивільно-процесуальне, кримінально-процесуальне. На той час австрійське право поділялося на галузі, які почали розвиватися самостійно. Крім загальноавстрійських законів важливим джерелом права були постанови-розпорядження, які роз'яснювали або доповнювали положення законів, унормовували конкретні правовідносини. М. В. Никифорак їх поділяє, залежно від форми, в якій видавалися постанови, на цісарські патенти і дипломи, урядові декрети і розпорядження. Крайове законодавство як джерело права відігравало другорядну роль і стосувалося в основному господарського життя краю [2, с. 31].

У своєму підручнику з австрійського приватного права професор Львівського університету Олександр Огоновський закони поділив на два види (форми): патенти і декрети надворні.

Крім того, розрізнялися:

а) розпорядження цісаря (Verordnungen) – постанови, які роз'яснювали інші закони;

б) так звані письма кабінетові (Allerhochste Kabinetsschreiben) – оповіщення волі монарха, призначені для представників центральної влади.

Відповідно, найважливішими збірниками австрійського законодавства вважають:

1. Великий збірник законів судових (Justizgesetzsammlungen). Він містить закони, що відносяться до приватного права, видані з грудня 1780 року до 2 грудня 1848 року.

2. Збірник законів політичних «Große politische Gesetzsammlung» – від 1790 року до грудня 1848 року. Містить політичні закони розпорядження, в т. ч. такі, що регулюють відносини приватного права.

3. Збірник законів крайових «Provinzialgesetzsammlungen» – видавався у 1819–1848 рр.

Вказані збірники видавалися до 1848 року. Після цього були замінені на:

1. «Вісник законів державних» – Reichsgesetzblatt.

2. «Вісник законів крайових» – Landesregierungsblatt [3, с. 8].

Австрійські законодавчі акти, видані після 1848 року, містилися у «Віснику законів державних» (Reichsgesetzblatt). Ця норма передбачалася патентом від 4 березня 1849 року. Закони крайові, тобто ухвалені крайовими сеймами відповідно у «Віснику законів крайових» – Landesregierungsblatt (патент від 1 жовтня 1849 року).

Господарська діяльність та суб'єкти, що могли її здійснювати, в період з другої половини XIX – початку XX століття регулювалися низкою нормативно-правових актів. Деякі з них були видані до 1867 року, їх дія тривала до 1918 року і далі. Інші приймалися після Австро-Угорського компромісу 1867 року та діяли до розпаду Австро-Угорщини в 1918 році, або і далі.

Зазначимо, що протягом даного періоду з розвитком суспільства, народного господарства певні відносини потребували усе досконалішого регулювання, а тому постійно видавалися нові нормативно-правові акти.

З 1 січня 1812 року для всієї Австрійської імперії був введений в дію Цивільний кодекс (або, інакше, Книга цивільних законів Das allgemeine burgerliche Gesetzbuch, чи польський варіант: Powszechny Austriacki Kodeks Cywilny). Кодекс цивільних законів в остаточному варіанті був затверджений патентом 1 червня 1811 року. Він набрав чинності з 1 січня 1812 року [4, с. 117]. Для Буковини його було запроваджено 1826 року (діяв тут до 1938 року). Цивільний кодекс Австрії вважається головним джерелом австрійського приватного права.

Розвиток капіталізму в австрійських землях спричинив введення в дію Вексельного статуту від 25 січня 1850 року (Kaiserliches Patent vom 25 Janner 1850, wodurch für den garzen Umfang des österreichischen Kaiserhummers eine allgemeine Wechselordnung erlassen, kundgemacht und vom 1 Mai 1850 angefangen in Wirksamkeit gesetz wird), закону від 9 лютого 1850 року «Про обов'язкові платежі», Промислового закону від 20 грудня 1859 року (Kaiserliches Patent vom 20 Dezember 1859, wonut eine Gewerbeordnung für den garzen Umfang des Reicher, mit Ausnahme des venezianischen Venoaltungsgebietes und der Militergranze, erlassen, und vom 1 Mai 1860 angefangen in Wirksamkeit gesetz wird), Торговельного закону від 17 грудня 1862 року (Gesetz vom 17 Dezember 1862, für Einführung eines Handelsgesetzbuches). Власне, Вексельний статут був прийнятий в Австрії на базі Загального німецького Вексельного статуту, що, на думку професора Віденської комерційної академії Арнольда Бера, започаткував законодавчий переворот в Європі [5, с. 21].

Загалом тогочасне господарське законодавство доцільно розділити на дві групи:

- 1) акти, що визначали види та правовий статус суб'єктів господарювання;
- 2) акти, що регулювали порядок здійснення господарської діяльності, визначали загальні вимоги до суб'єктів у процесі господарювання.

Першу групу складають: «Закон про товариства», введений в дію цісарським патентом від 26 листопада 1852 року (Kaiserliches Patent vom 26 November 1852, wirksam für den garzen Umfang des Reiches, mit Ausnahme der Militargranze, wodurch neue gesetzliche Bestimmungen uber Vereine (Vereinsgesetz) angeordnet werden); Торговельний закон від 17 грудня 1862 року, який визначав види суб'єктів господарювання (в законі вони іменувалися як спілки), що здійснювали торговельну діяльність (цей же закон регулював і порядок здійснення торговельної та іншої господарської діяльності, відповідно, його можна віднести і до другої групи також, як і Промисловий закон – Л. К.); закон від 29 червня 1868 року «Про організацію торговельних і промислових палат» (Gesetz vom

29 Juni 1868, betreffend die Organizing der Handelz und Gewerbekammern); закон від 9 квітня 1873 року «Про заробіткові і господарські товариства» (Gesetz vom 9 April 1873, uber Erwerbs – und Wirtschaftsgenossenschaften); Біржовий закон від 1 квітня 1875 року, який визначав поняття та види бірж, порядок та умови здійснення біржових операцій; закон від 28 квітня 1889 року, що регулював діяльність «публічних складових домів» (товарних складів); закон від 16 липня 1892 року, який регулював діяльність страхових кас; міністерське розпорядження від 5 березня 1896 року, яке визначало правовий статус страхових товариств; закон про аптеки від 18 грудня 1906 року; закон від 6 березня 1906 року «Про спілки з обмеженою відповідальністю» (Gesetz vom 6 Marz 1906 uber Gesellschaften mit beschränkter Haftung), що визначав правовий статус цих суб'єктів, та інші.

До другої групи віднесемо усі інші нормативно-правові акти, які регулювали податкові, ревізійні відносини, відносини з приводу права власності, з приводу реєстрації суб'єктів господарювання і т. п. Серед них: закон від 9 березня 1870 року, що регулював відносини з приводу сплати прямих податків та відсотків за їх несвоєчасну сплату, закон про поземельні (грунтові) книги від 25 липня 1871 року, який регулював відносини з приводу реєстрації права власності на нерухомість в ґрунтових книгах (з них також можна було одержати інформацію про борги та зобов'язання за даною нерухомістю), закон від 18 березня 1878 року, що визначав перебіг строку давності щодо стягнення податків, закон «Про прямі особисті податки» від 25 жовтня 1896 року, закон від 10 червня 1903 року «Про ревізії заробіткових і господарських спілок і інших товариств» (Gesetz vom 10 Juni 1903, betreffend die Revision der Erwerbs – und Wirtschaftsgenossenschaften und Anderen Vereine), закон від 25 жовтня 1901 року про торговий оборот масла, сира, топленого масла, свинського смальцю та їх сурогатів, закон від 16 січня 1910 року про службовий договір торговельних помічників та інших службовців на подібному становищі (закон про торговельних помічників) та інші.

Підзаконні нормативно-правові акти приймалися для забезпечення виконання законів та врегулювання відносин, що не були ними (законами) врегульовані. Це – розпорядження міністерства фінансів від 13

грудня 1862 року та від 7 травня 1875 року, якими встановлювалися форми податкової звітності суб'єктів господарювання; розпорядження міністерств юстиції і торгівлі за погодженням з міністерством фінансів від 9 березня 1863 року, якими встановлювалися вимоги щодо створення і ведення торговельного реєстру (на виконання Торговельного закону 1862 року); «Припис про створення і ведення реєстру товариств і про виконання дій, що відносяться до цього реєстру», що був затверджений розпорядженням міністерств юстиції, внутрішніх справ і торгівлі, за погодженням з міністерством фінансів 14 травня 1873 року; розпорядження міністерств внутрішніх справ і торгівлі від 17 вересня 1883 року, яким регулювалися деякі питання діяльності аптечних установ та багато інших. Їх віднесемо до другої групи.

Нормами Конституції Австро-Угорщини від 21 грудня 1867 року передбачалося, що австрійські піддані мають право свободи вибору професії і здобуття фахової освіти [6, с. 71]. В основному законі проголошено свободу зборів та організації політичних і громадських об'єднань. Це положення регламентували закони про збори «Vereinsrecht» (Вісник законів державних, далі – В. з. д., № 134) та про об'єднання «Versammlungsrecht» (В. з. д., № 135) від 15 листопада 1867 року, які регулювали порядок створення та діяльності юридичних осіб – товариств. Згідно дослідження В. Пашука в статті «Закон про товариства» від 15 листопада 1867 року і його вплив на розвиток українського національного руху в Галичині» він (закон № 134 – Л. К.) регулював відносини щодо створення, діяльності, контролю за діяльністю громадських та політичних товариств. Параграфи 2 та 3 передбачали, що дія цього закону не розповсюджується на економічні (зокрема добродійні) товариства. В. Пашук пише, що був ухвалений в 1873 році окремий закон про господарсько-прибуткові товариства [7, с. 371]. Очевидно, що мова йде про закон «Про заробіткові і господарські товариства» від 9 квітня 1873 року.

Крайове законодавство регулювало в основному деякі питання господарського життя на території коронних земель (країв). Наприклад, упорядковувало діяльність Крайового банку, Торгово-промислової

палати, встановлювало порядок роботи на підприємствах деяких галузей промисловості (зокрема: нафтової), і таке інше.

Висновки. Як бачимо, в Австрійській (Австро-Угорській з 1867 року) імперії діяла ціла система нормативно-правових актів, що регулювали господарські відносини. Вони були видані австрійською владою протягом XIX – початку XX століття, поширювалися на всю територію Австро-Угорщини, в т. ч. і на українські землі Східної Галичини і Буковини, що входили до її складу.

З 1 січня 1812 року для всієї Австрійської імперії був введений в дію Цивільний кодекс. Поряд з Цивільним кодексом діяли й особливі цивільні закони. Сюди відносять Торговельний закон від 17 грудня 1862 року, Вексельний статут від 25 січня 1850 року, Закон про поземельні книги від 25 липня 1871 року тощо. Загалом тогочасне господарське законодавство поділимо на дві групи:

1) акти, що визначали види та правовий статус суб'єктів господарювання;

2) акти, що регулювали порядок здійснення господарської діяльності, визначали загальні вимоги до суб'єктів у процесі господарювання.

Якщо зробити порівняння з сьогоденням, то зазначимо, що в Україні прийнятий і діє з 2004 року Господарський кодекс, а також інші акти господарського законодавства.

Щодо перспектив майбутніх досліджень, то вважаємо доцільним дослідження та ґрунтовний аналіз норм австрійського Вексельного статуту 1850 року, Закону про товариства 1852 року та інших.

Література

1. Левицький Д. Вплив середньовічного міського права на формування правових систем Центральної та Східної Європи / Д. Левицький // Право України. – 2005. – № 2. – С. 112–114.

2. Никифорак М. В. Державний лад і право на Буковині в 1774–1918 рр. / М. В. Никифорак. – Чернівці : Рута, 2000. – 279 с.

3. Огоновський О. Систем австрійського права приватного. Видав. П. Стебельський. Т 1. Науки загальні і право річеве. – Львів : Накл. О. Огоновської, 1897. – 341 с.

4. Петрів Р. Право Австрії та Східної Галичини (70-ті роки XVIII ст. – 70-ті роки XIX ст.) / Р. Петрів // Право України. – 2000. – № 6. – С. 117–118.
5. Бэр А. История всемирной торговли. Переводъ съ нѣмецкаго Э. Циммермана. Часть третья. Изданіе К. Т. Солдатенкова. Москва: Типографія Грачева И. К., у Пречистенскихъ вор., Д. Шиловой, 1876. – 328 с.
6. Терлюк І. Я. Історія держави і права України. Практикум : навч. посіб. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / І. Я. Терлюк. – К. : АТІКА, 1999. – 192 с.
7. Пашук В. «Закон про товариства» від 15 листопада 1867 року і його вплив на розвиток українського національного руху в Галичині / В. Пашук // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Випуск 9: Ювілейний збірник на пошану Феодосія Стебля / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2001. – С. 370–377.

Анотація

Макарчук В. С., Коритко Л. Я. Характеристика австрійського господарського законодавства XIX – поч. XX ст. – Стаття.

Розглядається австрійське законодавство XIX – початку XX століття, що регулювало господарські відносини в Австрійській (Австро-Угорській з 1867 року) імперії. Запропоновано класифікацію нормативно-правових актів, які діяли в усій імперії, в т. ч. на західноукраїнських землях, протягом 1812–1918 років (аж до розпаду Австро-Угорщини).

Ключові слова: господарське законодавство, господарські відносини, Австрійська (Австро-Угорська) імперія.

Аннотация

Макарчук В. С., Коритко Л. Я. Характеристика австрийского хозяйственного законодательства XIX – нач. XX в. – Статья.

Рассматривается австрийское законодательство XIX – начала XX века, регулировавшее хозяйственные отношения в Австрийской (Австро-Венгерской с 1867 года) империи. Предложена классификация нормативно-правовых актов, действовавших во всей империи, в т. ч. на западноукраинских землях, на протяжении 1812–1918 годов (вплоть до распада Австро-Венгрии).

Ключевые слова: хозяйственное законодательство, хозяйственные отношения, Австрийская (Австро-Венгерская) империя.

Summary

Makarchuk V. S., Korytko L. Y. Characteristics of Austrian Economic Law of the 19th – the Beginning of the 20th Century. – Article.

This article studies Austrian law of the XIX – the beginning XX century regulating economic relations in Austria (Austria-Hungary from 1867) Empire. The classification of legal acts in force in the whole empire, including the Western Ukraine during 1812–1918 (up to the collapse of Austria-Hungary) has been offered.

Key words: economic legislation, economic relations, Austrian (Austria-Hungary) Empire.

